

superación de las pruebas impuestas al héroe. Sin duda, el fin del viaje dantesco refleja el fin del viaje argonáutico: el autor retornará con la corona poética así como Jasón regresó con el vellocino.

Una reflexió final: el mito argonàutic té una funció molt ampla, és un mito «poetologic che serve ad affabulare, piú che la realtà della visione ultraterrena o la condizione del poeta pellegrino, la vita dell'opera stessa» (p. 200).

Cierra el cuidado volumen un elenco bibliográfico, al que remiten las notas a pie de página, con la inclusión de las ediciones de textos antiguos, traducciones (en alemán), textos medievales y una extensa lista de libros y revistas especializadas sobre los temas tratados.

Nélida Iglesias de Fabrizi
Universidad Nacional del Sur
Bahía Blanca, Argentina

MORALES ARRIZABALAGA, Jesús. 1995.

Lej, jurisprudencia y derecho en Hispania romana y visigoda.

Zaragoza: Prensas Universitarias de Zaragoza. Colección de Textos Jurídicos.

Des de l'òptica de la història de la Hispània romana i visigòtica aquest manual d'història del dret romà pot també interessar aquells que no tenim una formació jurídica, i que necessitem ajuda en l'aclariment de conceptes bàsics de la disciplina romanística o, fins i tot, definicions dels termes més usats en aquest àmbit. De tota manera, la voluntat principal de l'autor és la de servir d'orientació als estudiants universitaris dels primers cursos d'aquestes matèries. A causa d'això, l'estructura del llibre és deutora d'una clara vocació pedagògica. En aquest sentit, destaquen sobretot els apartats bibliogràfics, en els quals no només s'aplega la literatura jurídica de consulta i especialitzada. L'autor, a més a més, ha procurat establir un lligam amb la història de cada període que ha analitzat capítol rere capítol, amb la intenció d'oferir al lector eminentment jurista tot un seguit d'obres històriques que complementin la visió genèrica que ell mateix ens ha ofert. És en aquest punt, no obstant això, que li podríem discutir l'elecció d'una monografia o d'una altra, al mateix temps que observem una certa dificultat per actualitzar-la. De vegades no sabem si el lector serà prou conscient que alguns dels títols llistats han estat superats a bastament fins a considerar-los «clàssics». També és cert, però, que l'autor ha incidit en diverses oca-

sions en qüestions com la crítica a una certa visió de la història com quelcom immutable i establert, manifestant la necessitat de l'historiador del dret de tenir present l'evolució històrica en la seva anàlisi dels fenòmens jurídics. Alhora, l'autor ha intentat defugir els tòpics que durant dècades han dificultat la història de la Hispània romana i visigòtica, com per exemple, la recerca d'una suposada «fàcies hispànica originària», o fins i tot un caràcter «unitari» en la resistència de les poblacions preromanes a la República Romana. L'apartat gràfic que acompanya els textos és prou ampli i divers, tot i que de vegades prescindible.

Més enllà de qüestions metodològiques, la monografia està estructurada en dues grans àrees. En primer lloc, Jesús Morales estudia la història jurídica de la Hispània Romana, centrant-se en una certa història de les institucions sociopolítiques, tant del món preromà com romà, a la península Ibèrica, des del desembarcament d'Escipió a Empúries el 218 aC fins a l'anorreament de l'Imperi romà d'Occident. L'acompanyen uns quadres sinòptics sobre la història política de cadascun dels períodes que conformen els diversos capítols, juntament amb uns epílegs que incideixen sobre problemàtiques concretes, com ara la conquesta militar, la romanització, la *Constitutio Antoniniana*, etc. Sens

dubte, aquests resums seran de gran utilitat per a aquells lectors poc avesats a la història antiga de la península Ibèrica, malgrat que no hagin estat escrits per un especialista. Al mateix temps, destaquen pel seu tractament jurídic fenòmens com els pactes de *deditio* o les reformes flàvies en l'estatut de les comunitats hispàniques. Sens dubte, però, la part més interessant del llibre és la que analitza amb tot detall la legislació i el dret de la Hispània visigòtica. Diem això perquè sobtadament el llibre tracta el tema més directament del que havia fet fins aleshores, i tal vegada deixant de banda el to divulgatiu, la qüestió dels codis legals d'època tardoromana i la seva continuïtat i canvi en el període visigòtic gràcies a influències diverses. El tractament en cada capítol de les qüestions estrictament jurídiques (com la relació

entre el dret romà i el dret no romà reflectit en l'anàlisi dels diferents codis legals —el Breviari o la *Lex Visigothorum*— té una relació directa amb diverses problemàtiques històriques, com l'origen i el caràcter de la monarquia visigòtica o la seva conversió al catolicisme, partint d'uns esquemes romans, germànics i catòlics. Aquesta voluntat interdisciplinària que plana en tota la monografia, malgrat les lògiques mancances d'un llibre adreçat prioritàriament als estudiants universitaris, ajuda a entendre en conjunt el primer període de la història del dret a Hispània.

Toni Naco

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Ciències de l'Antiguitat
i de l'Edat Mitjana

AINAUD I DE LASARTE, J.; MUNDÓ, A.M.; VILA-GRAU, J.; ESCUDERO I RIBOT, M.A.; CAÑELLAS, S.; VILA I DELCLÒS, A. 1997.

Els vitralls de la catedral de Barcelona i del monestir de Pedralbes.

Corpus Vitrearum Medii Aevi. Espanya, 9- Catalunya, 4.

Fotografies de R. Roca i Junyent.

Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Àmbit Serveis Editorials. 394 p.

Tots els qui hem tingut el privilegi de conèixer personalment el Dr. Joan Ainaud i de Lasarte som testimonis directes de la seva erudició extraordinària dins un ampli ventall de temes i d'èpoques. Però aquests coneixements augmentaven quan l'objecte d'estudi era Catalunya, sota qualsevol aspecte, i, més encara, si es tractava de la seva història de l'art medieval, matèria que podria passar com l'especialització d'un savi que sabia franquejar amb tota llibertat les tènues fronteres del coneixement humà. La rica bibliografia de Joan Ainaud, que pot consultar-se en el darrer número de *Miscel·lània litúrgica*, publicació, dit sigui de passada, excel·lent de la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics, quedava culminada amb la direcció del *Corpus Vitrearum Cataloniae*, del qual sortiren tres volums en vida del seu iniciador i director, i ara acaba

d'aparèixer-ne un de pòstum dedicat a vitralls de Barcelona.

Tal com explica en el pròleg el Dr. Anscari M. Mundó, que, per expressa voluntat del Dr. Ainaud, l'ha succeït en la direcció del projecte, l'origen d'aquesta empresa sorgí en el Congrés Internacional d'Història de l'Art celebrat a Amsterdam el 1952. Dos anys després la Unió Acadèmica Internacional el féu seu i l'Institut d'Estudis Catalans l'assumí tot seguit. La particular situació històrica que visqué Catalunya aquells anys, però, impossibilità l'inici del treball fins al 1979. Després hom treballà amb diligència, com ho proven els volums apareguts el 1985 (Santa Maria del Mar), el 1987 (Catedral de Girona) i el 1992 (Catedral de Tarragona i monestir de Santes Creus), i ara el de la catedral de Barcelona, del monestir de Pedralbes i del monestir de Sant Cugat.